

**'N OUERBEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUERS VAN 'N KLEUTER MET
GESIGGESTREMDHEID**

Deur

YOLANDE VIVIER

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die vereistes vir die graad

DOCTOR PHILOSOPHIAE

In die

Departement Maatskaplike Werk en Kriminologie

Fakulteit Geesteswetenskappe

Universiteit van Pretoria

PROMOTOR: DR J.M.C. JOUBERT

PRETORIA

2009

DANKBETUIGINGS

By voltooiing van hierdie studie, kom opregte dank en waardering aan die volgende persone:

Aan my Hemelse Vader vir Sy oorfloedige genade en geleentheid wat vir my geskep is.

Die respondente wat bereid was om deel te vorm van die empiriese ondersoek, vir die deel van waardevolle kennis.

Dr. Kotie Joubert, my studieleier, wat my gelei het om my denke te hervorm en te skep, asook vir haar deurlopende ondersteuning en positiewe motivering.

Al die kundiges wat vir die doel van die navorsing genader is, vir hul kennisinsette.

Me. Margaret Muller, vir die noukeurige taalkundige versorging van die proefskrif.

Mnr. Luan Serfontein vir professionele illustrasies.

Mnr. Daneman van Wyk vir die tegniese versorging van die proefskrif.

My gesin, vir hul geloof en vertroue in my.

Willem vir sy getroue bystand, belangstelling, hulp en aanmoediging.

OPSOMMING

**'N OUERBEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUERS VAN 'N KLEUTER MET
GESIGGESTREMDHEID**

deur

YOLANDE VIVIER

PROMOTOR: DR. J.M.C. JOUBERT

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK EN KRIMINOLOGIE

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

GRAAD: DOCTOR PHILOSOPHIAE

Gesinne wat met 'n kleuter met 'n gesiggestremdheid gekonfronteer word, het meervoudige behoeftes wat 'n holistiese benadering vereis ten einde hierdie komplekse probleem effektief aan te spreek. Geen navorsing is egter nog gedoen waar daar na die Suid-Afrikaanse ouer wat 'n kleuter met 'n gesiggestremdheid het, se behoeftes gekyk is ten einde 'n gespesialiseerde, empiries gefundeerde ouerbegeleidingsprogram te ontwikkel nie. Hierdie studie het dus ten doel gehad om 'n begeleidingsprogram vir ouers van 'n kleuter met gesiggestremdheid te ontwikkel en die effektiwiteit daarvan te evalueer. Intervensienavorsing as toegepaste navorsing is hiervoor aangewend.

'n Tweefase-navorsingsbenadering is gebruik. Tydens fase een is van 'n kwalitatiewe benadering gebruik gemaak. Die volgende navorsingsvraag is tydens hierdie fase geformuleer: *Watter behoeftes het die Suid-Afrikaanse ouer van 'n kleuter met gesiggestremdheid?* 'n Fokusgroepbespreking waar fokusgroepvrae benut is, is met 10 ouerpere deurloop ten einde die betekenis en interpretasie wat hulle aan hulle leefwêreld heg, te eksploreer. Hierdie data het, aanvullend tot die omvattende literatuurstudie wat onderneem is, inligting na vore gebring wat in die ouerbegeleidingsprogram gebruik is. Antwoorde op die navorsingsvraag kon dus gevind word.

Die kwantitatiewe ontwerp wat tydens fase twee gevolg is, is die enkelstelselontwerp. Die volgende navorsingshipotese is tydens hierdie fase geformuleer: *Indien die ouers van 'n*

kleuter met gesiggestremdheid die ouerbegeleidingsprogram deurloop, sal hulle bemagtig word met kennis ten opsigte van hulle kind se spesifieke oogtoestand, die invloed daarvan op en hulle hantering van die betrokke kind, hulle huwelik en hulle gesin.

Die maatskaplikewerk-intervensieprogram wat ontwikkel is, bestaan uit ses groepwerksessies van ongeveer 60 minute elk wat met twee groepe van 10 ouers in totaal deurloop is. 'n Selfontwerpte vraelys is voor en na afloop van die program deur al 10 ouers voltooi. Hierdie meetinstrument het bostaande hipotese bevestig.

Vergelykings is getref tussen die literatuur en die empiriese gegewens. Gevolgtrekkings en aanbevelings vir toekomstige navorsing is na aanleiding van die studie geformuleer.

LYS VAN SLEUTELBEGRIPE:

OUERBEGELEIDINGSPROGRAM

KLEUTER

GESIGGESTREMDHEID

GESINSISTEEM

GESINSDINAMIKA

VROEË INTERVENSIE

EMOSIONELE GEVOLGE

SOSIALE GEVOLGE

AKADEMIESE GEVOLGE

OOGKONDISIES

SUMMARY

A PARENTAL GUIDING PROGRAMME FOR PARENTS OF A TODDLER WITH VISUAL IMPAIRMENT

by

YOLANDE VIVIER

SUPERVISOR: DR J.M.C. JOUBERT

DEPARTMENT OF SOCIAL WORK AND CRIMINOLOGY

UNIVERSITY OF PRETORIA

DEGREE: DOCTOR PHILOSOPHIAE

Families that are confronted with a toddler with a visual impairment have multiple needs that require a holistic approach in order to address this complex problem effectively. However, no research has been done yet that looks at the needs of the South African parent with a toddler with a visual impairment in order to develop a specialized, empirically grounded parental guiding programme. This study thus aimed at developing a guiding programme for parents with a toddler with a visual impairment and evaluating its effectiveness. Interventional research as applied research was utilised for this purpose.

A two-phase research approach was used. During phase one a qualitative approach was used. The following research question was formulated during this phase: *What are the needs of the South African parent with a toddler with a visual impairment?* A focus-group discussion where focus-group questions were used was held with 10 parents in order to explore the meaning and interpretation that they attach to their daily world. These data, in addition to the wide-ranging literature study that had been undertaken, brought information to the fore that was used in the parental guiding programme. Answers to the research question could thus be found.

The quantitative design that was followed during phase two was the single-system design. The following research hypothesis was formulated during this phase: *If the*

parents of a toddler with a visual impairment follow the parental guiding programme, they will be empowered with knowledge with regard to their child's specific eye condition, its influence on and their management of the child concerned, their marriage and their family.

The social-work interventional programme that was developed consists of six group-work sessions of approximately 60 minutes each that were held for two groups of 10 parents in total. A self-designed questionnaire was completed by these 10 parents before and after the programme. This measuring instrument confirmed the above-mentioned hypothesis.

Comparisons were made between literature and the empirical data. Conclusions and recommendations for future research were formulated following on this study.

LIST OF KEY CONCEPTS:

PARENTAL GUIDING PROGRAMME

TODDLER

VISUAL IMPAIRMENT

FAMILY SYSTEM

FAMILY DYNAMICS

EARLY INTERVENTION

EMOTIONAL RESULTS

SOCIAL RESULTS

ACADEMIC RESULTS

EYE DISEASES

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1:

ALGEMENE ORIËNTERING TOT DIE STUDIE	1
1.1 INLEIDING	1
1.2 NAVORSINGSPROBLEEM.....	7
1.3 DOEL, DOELSTELLING EN DOELWITTE VAN DIE STUDIE	11
1.3.1 Doel en aard van die studie	11
1.3.2 Doelstelling	12
1.3.3 Doelwitte.....	12
1.4 NAVORSINGSVRAAG EN HIPOTESE	13
1.5 NAVORSINGSBENADERING.....	14
1.5.1 Fase een van die studie:.....	14
1.5.2 Fase twee van die studie:	15
1.6 TIPE NAVORSING.....	15
1.7 NAVORSINGSTRATEGIE EN -ONTWERP.....	16
1.7.1 Ontwerp.....	16
1.8 NAVORSINGSPROSEDURE EN WERKWYSE	18
1.8.1 Fase een van die intervensienavorsingsproses: Probleemanalise en projekbeplanning	19
1.8.1.1 Identifisering en betrekking van die kliëntsisteem	19
1.8.1.2 Verkry toegang tot en samewerking van rolspelers in die omgewing	20
1.8.1.3 Identifiseer bekommernisse van populasie	20
1.8.1.4 Analise van geïdentifiseerde probleme	21
1.8.1.5 Daarstelling van doelstelling en doelwitte.....	22
1.8.2 Fase twee van die intervensienavorsingsproses: Data-insameling en -sintese	22
1.8.2.1 Benutting van bestaande inligtingsbronne.....	22
1.8.2.2 Bestudering van natuurlike voorbeelde	23
1.8.2.3 Identifisering van funksionele elemente van suksesvolle modelle	26
1.8.3 Fase drie van die intervensienavorsingsproses: Ontwerp	27

1.8.3.1	Ontwerp van 'n waarnemingsstelsel	27
1.8.3.2	Spesifiseer die prosedure-elemente van die intervensie	28
1.8.4	Fase vier van die intervensienavorsingsproses: Vroeë ontwikkeling en voorondersoek	28
1.8.4.1	Ontwikkeling van 'n voorlopige intervensie.....	29
1.8.4.2	Uitvoering van 'n voorondersoek.....	30
1.8.4.3	Verskaffing van ontwerp kriteria vir die voorlopige intervensiekonsep....	31
1.8.5	Fase vyf van die intervensienavorsingsproses: Evaluasie en gevorderde ontwikkeling	31
1.8.5.1	Die insameling en analisering van data.....	31
1.8.5.2	Verfyning van die intervensie	32
1.8.6	Fase ses van die intervensienavorsingsproses: Verspreiding	33
1.9	VOORONDERSOEK.....	33
1.9.1	Toetsing van fokusgroeprvrae, vraelys en program.....	33
1.10	UITVOERBAARHEID VAN DIE STUDIE	34
1.11	OMSKRYWING VAN UNIVERSUM, AFBAKENING VAN STEEKPROEF EN WYSE VAN STEEKPROEFNEMING	35
1.11.1	Universum	35
1.11.2	Populasie.....	35
1.11.3	Afbakening van steekproef.....	36
1.11.4	Wyse van steekproeftrekking	36
1.12	ETIESE ASPEKTE	38
1.12.1	Ingeligte toestemming en misleiding van respondente	39
1.12.2	Blootstelling aan fisieke of psigiese ongemak en ontlading van respondente.....	39
1.12.3	Skending van privaatheid, anonimiteit en vertroulikheid.....	40
1.12.4	Publisering van inligting	41
1.13	PROBLEME ERVAAR MET STUDIE	42
1.14	DEFINISIES VAN HOOFKONSEPTE.....	42
1.14.1	Ouer	42
1.14.2	Begeleiding.....	42
1.14.3	Program.....	43

1.14.4	Kleuter	43	
1.14.5	Gesiggestremdheid.....	44	
1.15	INHOUD VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG.....	45	
HOOFSTUK 2:			
GESIGGESTREMDHEID EN VERSKILLENDE OOGTOESTANDE			
MET DIE ONDERSKEIE AKADEEMIESE, SOSIALE EN			
LOOPBAANGEVOLGE DAARVAN			46
2.1	INLEIDING	46	
2.2	DEFINISIE VAN BLINDHEID	46	
2.3	SNELLETOETS MET KINDERS.....	47	
2.4	DIE BEGRIP (GEWAARWORDING) VAN VISIE	48	
2.5	DIE ASSESSERING VAN VISIE	49	
2.5.1	Ouderdomme waarby assesseringstoetse moet plaasvind.....	50	
2.5.2	Gesigsverswakkingsfaktore	51	
2.6	DIE KLEUTER EN SIG.....	52	
2.7	DEFINISIES VAN OOGONTWIKKELING.....	53	
2.8	VISIE BY DIE PASGEBORE BABA.....	53	
2.9	VISUELE MYLPALE VAN 'N NORMALE KIND (GEBORTE TOT SES JAAR)....	54	
2.9.1	Belangrike oogvaardighede by die kind.....	54	
2.9.2	Verwagte visuele vermoëns van 'n kind by verskillende ouderdomme ...	56	
2.10	ASSESSERING VAN BABAS EN KLEUTERS MET GESIGGESTREMDHEID....	58	
2.10.1	Waarskuwingstekens waarop ouers moet let	58	
2.11	OOGTOESTANDE BY BABAS EN KINDERS	60	
2.11.1	Kornea-beskadiging	61	
2.11.2	Katarakte	62	
2.11.3	Strabismus (skeelheid)	63	
2.11.4	Ambliopie ("lazy eye")	65	
2.11.5	Miopie (bysindheid).....	65	
2.11.6	Hiperopie (versindheid).....	66	
2.11.7	Astigmatisme	66	
2.11.8	Retinopatie as gevolg van prematuriteit	67	
2.11.9	Aniridia.....	67	

2.11.10	Optiese atrofie	68	
2.11.11	Makulêre degenerasie	68	
2.11.12	Gloukoom	69	
2.11.13	Retinitis pigmentosa.....	70	
2.11.14	Koloboma	71	
2.11.15	Trauma	71	
2.11.16	Albinisme	72	
2.11.17	Nistagmus.....	73	
2.12	ONTWIKKELING VAN DIE NORMAALSIENDE KLEUTER.....	73	
2.13	AKADEMIESE, SOSIALE EN LOOPBAANGEVOLGE VAN VERSKILLENDE OOGTOESTANDE OP DIE KLEUTER MET GESIGGESTREMDHEID.....	79	
2.13.1	Oogtoestande waarmee die kind gebore word	79	
2.13.1.1	Akademiese gevolge.....	79	
2.13.1.2	Sosio-emosionele ontwikkeling	83	
2.13.1.3	Loopbaanvooruitsigte.....	86	
2.13.2	Oogtoestande waar die kind se sig oor 'n tydperk stelselmatig afneem...87		
2.13.2.1	Akademiese behoeftes	87	
2.13.2.2	Sosio-emosionele ontwikkeling	89	
2.13.2.3	Loopbaanvooruitsigte.....	90	
2.13.3	Wanneer die kind as gevolg van 'n traumatiese gebeurtenis onmiddellik blind gelaat word	91	
2.13.3.1	Akademiese gevolge.....	91	
2.13.3.2	Sosio-emosionele ontwikkeling	91	
2.13.3.3	Loopbaanvooruitsigte.....	93	
2.14	SAMEVATTING	93	
HOOFSTUK 3:			
ALGEMENE SISTEEMTEORIE AS TEORETIESE FUNDERING IN HULPVERLENING AAN GESINNE MET 'N KLEUTER MET 'N GESIGGESTREMDHEID			96
3.1	INLEIDING	96	

3.2	DIE INHOUD VAN DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE.....	97	
3.3	MOTIVERING VIR DIE BENUTTING VAN DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE IN HIERDIE STUDIE	97	
3.4	KONSEPTE VAN DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE	100	
3.4.1	Sisteem.....	100	
3.4.2	Subsisteem.....	102	
3.5	BEGINSELS VAN DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE	104	
3.5.1	Sirkulariteit.....	104	
3.5.2	Inligting	105	
3.5.3	Dubbelbeskrywing/geheel/holisme.....	106	
3.5.4	Patroon en vorm	107	
3.5.5	Stabiliteit en verandering	107	
3.5.6	Passing en konservasie/interafhanklikheid.....	108	
3.6	DIE ROL VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER MET BETREKKING TOT DIE INTEGRERING VAN DIE SISTEEMBENADERING MET GESINNE WAAR 'N KLEUTER MET GESIGGESTREMDHEID TEENWOORDIG IS	108	
3.6.1	Vasstelling van grense.....	109	
3.6.2	Regulering van openheid en geslotenheid	109	
3.6.3	Vennootskap.....	109	
3.7	WAARDE VAN DIE ALGEMENE SISTEEMTEORIE	111	
3.8	SAMEVATTING	112	
HOOFSTUK 4:			
GESINSDINAMIKA IN STRESVOLLE SITUASIES			114
4.1	INLEIDING	114	
4.2	DIE AANHOOR VAN SLEGTE NUUS	115	
4.3	DIE BELEWENIS EN ERVARING VAN OUERS MET DIE AANHOOR VAN DIE NUUS DAT HULLE KIND GESTREMD IS.....	117	
4.3.1	Herkenbare fases en emosies waardeur ouers gaan	117	
4.3.1.1	Skok	117	
4.3.1.2	Ongeloof.....	118	
4.3.1.3	Ontkenning	119	
4.3.1.4	Woede	120	

4.3.1.5	Bedinging.....	122
4.3.1.6	Depressie	123
4.3.1.7	Aanvaarding	124
4.3.2	Kritiek teenoor die model van rou en aanvaarding	124
4.4	DIE EFFEK VAN GESIGGESTREMDHEID OP DIE VERHOUDING TUSSEN BABA EN VERSORGER	125
4.4.1	Die definisie van gehegtheid	125
4.4.2	Patrone van gehegtheid.....	126
4.4.3	Faktore wat gehegheidsvorming bevorder	127
4.5	DIE TEORIE VAN ERIK ERIKSON	128
4.5.1	Basiese vertrouwe teenoor wantroue (sintese: hoop)	129
4.5.2	Outonomie teenoor skaamte en twyfel (sintese: wilskrag).....	130
4.5.3	Inisiatief teenoor skuld (sintese: doelgerigtheid).....	131
4.5.4	Arbeidsaamheid teenoor minderwaardigheid (sintese: bekwaamheid)..	132
4.6	GEHEGTHEID EN DAGSORG.....	134
4.7	DIE EFFEK VAN GESIGGESTREMDHEID OP DIE VERHOUDING TUSSEN BABA EN VERSORGER.....	135
4.7.1	Die eise wat aan ouers gestel word ten opsigte van die versorging van 'n gesiggestremde kind	135
4.7.2	Die invloed van 'n diagnose op die ouer en die samelewing	137
4.7.2.1	Ouer	137
4.7.2.2	Samelewing (makrosisteem).....	138
4.8	DIE KWESSIE VAN ONAFHANKLIKHEID BY DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	138
4.9	HANTERING VAN DIE KRISIS BINNE DIE GESINSISTEEM	139
4.9.1	Definisie en bespreking van “coping”	139
4.9.2	Krisisperiodes	141
4.9.3	Krisisperiodes en die kwessie van aanvaarding	142
4.10	DIE EFFEK VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID OP DIE GESINSISTEEM	143
4.10.1	Gesinsisolasi.....	144
4.10.2	Die gedrag van die gesin	144
4.10.3	Die psigo-sosiale dimensie verbonde aan isolasie	145

4.10.4	Die houdings van ander mense	145
4.10.5	Isolasie by die kind met gestremdheid	146
4.11	STRES IN DIE HUWELIK/HUWELIKSVERHOUDING	147
4.11.1	Die rol van die vader	148
4.11.2	Enkelouers.....	151
4.12	SIBBE (BROERS EN SUSTERS).....	153
4.12.1	Die invloed – negatief en positief – wat die kind met gestremdheid op sy broers en susters het.....	154
4.12.2	Ouerlike aandag en tyd as teenvoeters vir die negatiewe effek op sibbe	156
4.12.3	Toekomsverwagtings	157
4.12.4	Druk vanaf ouers op die gesonde kinders in die gesin	158
4.12.5	Vrese en onsekerhede by die sib.....	159
4.13	DIE GEVOLG VAN PROBLEMATIESE HANTERINGSTYLE BY DIE OUER TEENOR DIE KIND MET 'N GESIGGESTREMDHEID.....	159
4.13.1	Oorbekerming en/of oortoegeeflikheid.....	160
4.13.2	“Scapegoating”	161
4.14	SAMEVATTING	163

HOOFSTUK 5:

VROEË INTERVENSIE BY DIE KLEUTER MET 'N

	GESIGGESTREMDHEID	166
5.1	INLEIDING	166
5.2	FILOSOFIESE RAAMWERK VAN VROEË INTERVENSIE GEDURENDE DIE KINDERJARE.....	167
5.2.1	Die historiese ontwikkeling.....	167
5.3	DIE BEGINSSEL VAN VROEË INTERVENSIE	169
5.4	VROEË INTERVENSIE TYDENS DIE KINDERJARE GEDEFINIEER.....	170
5.5	DIE DOEL VAN VROEË INTERVENSIE	170
5.6	DIE DOEL VAN VROEË INTERVENSIE BY KINDERS MET SPESIALE BEHOEFTE	171
5.7	DIE EFFEK VAN VROEË INTERVENSIE BY KINDERS MET GESIGGESTREMDHEID	171

5.8	DIE VOORDELE VAN VROEË INTERVENSIE	172
5.9	DIE EFFEK VAN VROEË INTERVENSIE OP BREINONTWIKKELING.....	173
5.10	TEORETIESE FONDAMENTE VAN VROEË INTERVENSIE.....	176
5.10.1	Ontwikkelingsteorie.....	177
5.10.2	Kognitiewe teorie	178
5.10.3	Sosiale teorie	180
5.10.4	Gesinsisteemteorie	181
5.11	AANBIED VAN VROEË INTERVENSIEDIENSTE MET BEHULP VAN VROEË INTERVENSIEPROGRAMME	183
5.12	VROEË INTERVENSIEPROGRAMME IN DIE BUITELAND	185
5.12.1	Nizhny Novgorod Early Intervention Centre, Rusland.....	185
5.12.2	The Foundation for Blind Children in Phoenix, Arizona	186
5.12.3	The Head Start Movement, Amerika	188
5.13	WETGEWING EN DIE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING MET BETREKKING TOT VROEË INTERVENSIEPROGRAMME VIR KINDERS MET GESIGGESTREMDHEID.....	189
5.13.1	Wetgewing in verband met persone met gestremdhede in Suid-Afrika..	189
5.13.2	Suid-Afrikaanse wetgewing met betrekking tot inklusiewe onderwys	189
5.13.3	Vroeë intervensieprogramme in Suid-Afrikaanse skole en instansies....	191
5.13.3.1	Children's Disability Centre in Johannesburg, Gauteng	193
5.13.3.2	The League of the Friends of the Blind (LOFOB) in Grassy Park, Wes-Kaap.....	194
5.14	BELANGRIKE INTERVENSIEBENADERINGS TEN OPSIGTE VAN KINDERS MET GESIGGESTREMDHEID	196
5.15	SAMEVATTING	197
 HOOFSTUK 6:		
'N OUERBEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUIERS VAN 'N KLEUTER (NUL TOT SES JAAR) MET GESIGGESTREMDHEID ..		
6.1	INLEIDING	200
6.2	DIE KONSEP "PROGRAM".....	201

6.3	TAAK EN VAARDIGHEDE VAN DIE MAATSKAPLIKE WERKER.....	202
6.4	OPEENVOLGENDE FASES VAN DIE INTERVENSIEPROSES	203
6.4.1	Assessering van die ouers van 'n kleuter (nul tot ses jaar) met 'n gesiggestremdheid	203
6.4.2	Doelstellings en doelwitbepaling vir die program (intervensie)	205
6.4.3	Groepwerk as intervensiemetode.....	206
6.4.4	Herassessering	210
6.5	PRAKTIESE ASPEKTE IN VERBAND MET DIE AANBIEDING VAN DIE PROGRAM	211
6.6	AANBIEDING VAN DIE OUERBEGELEIDINGSPROGRAM	211
6.6.1	Kriteria van die seleksie van die ouers.....	211
6.6.2	Aanpassings vir die aanbieding van die program	212
6.6.3	Praktiese reëlins met die aanbied van die ouerbegeleidingsprogram..	213
6.6.3	Basiese struktuur en formaat van die ouerbegeleidingsprogram.....	215
6.7	'N OUERBEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUERS VAN 'N KLEUTER (NUL TOT SES JAAR) MET 'N GESIGGESTREMDHEID	217
6.7.1	Sessie een: Verhoudingbou en meting.....	217
6.7.2	Sessie twee: Inligting met betrekking tot die verskynsel van gesiggestremdheid	220
6.7.3	Sessie drie en vier: Inligting ten opsigte van die invloed van die oogtoestand op die kind, die ouers afsonderlik, die huwelik en die gesin.....	246
6.7.4	Sessie vyf: Bemagtigingstrategieë en praktiese hanteringswenke ten opsigte van die kind met gesiggestremdheid, die huweliksverhouding, die ander kinders en die gesinsisteam	255
6.7.5	Sessie ses: Meting en terminering	298
6.8	SAMEVATTING	299
 HOOFSTUK 7:		
EMPIRIESE RESULTATE VAN DIE KWALITATIEWE FASE		
7.1	INLEIDING	302
7.2	OORSIG VAN DIE NAVORSINGSPROSES	302
7.3	NAVORSINGSPROBLEEM	302
7.4	DOELSTELLING EN DOELWITTE VAN DIE STUDIE	303

7.5	NAVORSINGSMETODOLOGIE	304
7.6	KWALITATIEWE FASE	306
7.7	NAVORSINGSVRAAG	307
7.8	KWALITATIEWE DATA-INSAMELING	308
7.8.1	Wyse van steekproeftrekking	308
7.8.2	Selektering van respondente vir die kwalitatiewe fase (fase een)	308
7.9	VERTROUENSWAARDIGHEID VAN KWALITATIEWE NAVORSING	309
7.9.1	Geloofwaardigheid	309
7.9.2	Oordraagbaarheid (veralgemening)	310
7.9.3	Betroubaarheid (konsekwentheid)	310
7.9.4	Bevestiging (objektiwiteit)	311
7.10	KWALITATIEWE DATA-ONTLEDING	311
7.11	BESPREKING VAN EMPIRIESE DATA	312
7.12	SOSIO-DEMOGRAFIESE KENMERKE VAN DIE RESPONDENTE	318
7.13	HOOFTEMA EEN: ASPEKTE WAT GEDEK MOET WORD IN 'N BEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUIERS VAN 'N KLEUTER (NUL TOT SES JAAR) MET 'N GESIGGESTREMDHEID BINNE GESINSVERBAND	319
7.13.1	Subtema een: Emosionele begeleiding	320
7.13.1.1	Emosionele begeleiding direk na diagnose: Skok en onsekerheid	320
7.13.1.2	Emosionele begeleiding: Lang termyn	321
7.13.2	Subtema twee: Die onkunde van die ouer in verskeie areas moet aangespreek word	324
7.13.2.1	Onkunde ten opsigte van die versorging en hantering van die kleuter met gesiggestremdheid.....	321
7.13.2.2	Onkunde met betrekking tot effektiewe kommunikasie.....	325
7.13.2.3	Algemene gevoel van onkunde rondom die kleuter met gesiggestremdheid	325
7.13.2.4	Onkunde met betrekking tot die mediese aspekte van gesiggestremdheid	327
7.13.2.5	Onkunde met betrekking tot die mees gepaste skoolopleiding.....	329
7.13.2.6	Onkunde met betrekking tot die leerproses by die kleuter met gesiggestremdheid	331

7.13.2.7	Onkunde met betrekking tot die verskynsel van gesig- Gestremdheid	331
7.13.3	Subtema drie: Die beskikbaarstel van inligtingsbrosjures direk na diagnosering	332
7.13.3.1	Die beskikbaarstel van 'n lys van professionele persone in die veld van gesiggestremdheid	332
7.13.4	Subtema vier: Die verskaffing van inligting aan ander professies	334
7.13.4.1	Medici	334
7.13.4.2	Onderwys	337
7.14	HOOFTEMA TWEE: 'N HOLISTIESE BENADERING TOT DIE PROBLEEM...	338
7.14.1	Subtema een: Die verhouding en grootmaak van die kleuter met gesiggestremdheid	339
7.14.1.1	Maak die kleuter met gesiggestremdheid so normaal moontlik groot	339
7.14.1.2	Kwessie van oorbeskerming en/of oortoegeeflikheid.....	340
7.14.1.3	Oormatige hulpverlening teenoor selfstandigheid en onafhanklikheid.	341
7.14.1.4	Kwessie van manipulasie by die kleuter met gesiggestremdheid	342
7.14.2	Sub-tema twee: Die effek van 'n kleuter met gesiggestremdheid op die ouer.....	343
7.14.2.1	Finansiële stres.....	343
7.14.2.2	Werksverhouding.....	344
7.14.2.3	Sosiaal.....	345
7.14.3	Subtema drie: Die effek van 'n kleuter met gesiggestremdheid op die huweliksverhouding.....	346
7.14.3.1	Miskonsepsies en onverwerkte emosionele gevoelens	346
7.14.3.2	Onttrekking van die man	347
7.14.4	Subtema vier: Die effek van 'n kleuter met gesiggestremdheid op die sibbe (ander normaalsiende kinders in die huisgesin)	348
7.14.4.1	Hantering van die ander kinders	348

7.15	SAMEVATTING	350
HOOFSTUK 8:		
EMPIRIESE RESULTATE VAN DIE KWANTITATIEWE FASE 353		
8.1	INLEIDING	353
8.2	KWANTITATIEWE FASE: IMPLEMENTERING VAN DIE PROGRAM	353
8.3	FORMULERING VAN HIPOTESE.....	353
8.4	KWANTITATIEWE DATA-INSAMELING	354
8.5	DIE SELEKTERING VAN RESPONDENTE VIR DIE KWANTITATIEWE FASE (FASE TWEE).....	354
8.6	HANTERING VAN ETIESE ASPEKTE	356
8.7	VOORONDERSOEK.....	356
8.8	PRAKTIESE UITVOERING VAN DIE INTERVENSIEPROGRAM	357
8.9	VERTROUENSWAARDIGHEID VAN DIE KWANTITATIEWE DATA	358
8.9.1	Betroubaarheid	358
8.9.2	Geldigheid	359
8.10	AANBIEDING VAN BEGELEIDINGSPROGRAM AAN RESPONDENTE	360
8.11	SOSIO-DEMOGRAFIESE KENMERKE VAN DIE RESPONDENTE	360
8.11.1	Geslagsverspreiding	360
8.11.2	Huwelikstatus.....	362
8.11.3	Kultuurgroepe	363
8.11.4	Huistaal.....	364
8.11.5	Geslag van die kind met gesiggestremdheid.....	365
8.11.6	Gesinsorde van die kind met gesiggestremdheid.....	365
8.11.7	Verwantskap met die kind met gesiggestremdheid	366
8.11.8	Inligting met betrekking tot ander kinders in die gesin	367
8.11.9	Inligting met betrekking tot die ouderdom van die kind met gesiggestremdheid	368
8.12	BEGELEIDING IN GROEPVERBAND.....	369
8.12.1	Begeleidingsessie 1	369

8.12.1.1	Doelstelling	369
8.12.1.2	Doelwitte.....	369
8.12.1.3	Verloop	369
8.12.1.4	Evaluering.....	370
8.12.2	Begeleidingsessie 2.....	370
8.12.2.1	Doelstelling	370
8.12.2.2	Doelwitte.....	371
8.12.2.3	Verloop	371
8.12.2.4	Resultate van die voor- en natoetse.....	372
8.12.2.5	Evaluering.....	379
8.12.3.	Begeleidingsessie 3 en 4	379
8.12.3.1	Doelstelling	379
8.12.3.2	Doelwitte.....	380
8.12.3.3	Verloop	380
8.12.3.4	Resultate van die voor- en die natoetse.....	381
8.12.3.5	Evaluering.....	410
8.12.4	Begeleidingsessie 5.....	411
8.12.4.1	Doelstelling	411
8.12.4.2	Doelwitte.....	411
8.12.4.3	Verloop	412
8.12.4.4	Resultate van die voor- en natoetse.....	413
8.12.4.5	Evaluering.....	420
8.12.5	Begeleidingsessie 6.....	421
8.12.5.1	Doelstelling	421
8.12.5.2	Doelwitte.....	421
8.12.5.3	Verloop	421
8.12.5.4	Evaluering.....	422
8.13	SAMEVATTING	423
HOOFSTUK 9:		
SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS....		
9.1	INLEIDING	425

9.2	ALGEMENE ORIËTERING TOT DIE STUDIE.....	425
9.2.1	Fase een: Probleemanalise en projekbeplanning	427
9.2.2	Fase twee: Data-insameling en ontwikkeling van 'n sintese.....	428
9.2.3	Fase drie: Ontwerp.....	429
9.2.4	Fase vier: Vroeë ontwikkeling en voorondersoek.....	429
9.2.5	Fase vyf: Evaluering en gevorderde ontwikkeling.....	430
9.3	HOOFSTUK TWEE: GESIGGESTREMDHEID EN VERSKILLENDE OOGTOESTANDE MET DIE ONDERSKEIE AKADEMIESE, SOSIALE EN LOOPBAANGEVOLGE DAARVAN	430
9.4	HOOFSTUK DRIE: ALGEMENE SISTEEMTEORIE AS TEORETIESE FUNDERING IN GESINNE MET 'N KLEUTER MET GESIGGESTREMDHEID	434
9.5	HOOFSTUK VIER: GESINSDINAMIKA IN STRESVOLLE SITUASIES.....	436
9.6	HOOFSTUK VYF: VROEË INTERVENSIE BY DIE KLEUTER MET 'N GESIGGESTREMDHEID	439
9.7	HOOFSTUK SES: 'N BEGELEIDINGSPROGRAM VIR OUERS VAN 'N KLEUTER (NUL TOT SES JAAR) MET 'N GESIGGESTREMDHEID.....	443
9.8	HOOFSTUK SEWE: EMPIRIESE RESULTATE VAN DIE KWALITATIEWE FASE.....	445
9.9	HOOFSTUK AGT: EMPIRIESE RESULTATE VAN DIE KWANTITATIEWE FASE.....	447
9.10	AANBEVELINGS NA AANLEIDING VAN HIERDIE STUDIE.....	459
9.11	EVALUERING VAN DIE DOELSTELLING EN DOELWITTE.....	464
9.11.1	Doelstelling van die studie	464
9.11.2	Doelwitte van die studie.....	464
9.12	EVALUERING VAN NAVORSINGSVRAAG EN HIPOTESE	467
9.13	SLOTOPMERKINGS.....	468
	BRONNELYS	469
	BYLAES	

LYS VAN TABELLE EN FIGURE

TABELLE

TABEL 2.1:	VERSKILLENDE GRADE VAN BLINDHEID	48
TABEL 2.2:	VERWAGTE VISUELE VERMOËNS VAN 'N KIND BY VERSKILLENDE OUDERDOMME	56
TABEL 2.3:	VOORKOMS VAN OOGSIEKTES BY KINDERS VAN 6 MAANDE TOT 18 JAAR	57
TABEL 2.4:	ONTWIKKELINGSAREAS VAN DIE NORMAALSIENDE VOORSKOOLOOSE KIND OOREENKOMSTIG MET ELKE OUDERDOM .	71
TABEL 5.1:	SUID-AFRIKAANSE SKOLE VIR KINDERS MET GESIGGESTREMDHEID VAN GRAAD 0 TOT 12	192
TABEL 6.1:	VERSKILLENDE OOGTOESTANDE BY BABAS EN KLEUTERS	233
TABEL 7.1:	TEMAS, SUBTEMAS EN KATEGORIEË	313
TABEL 7.2:	GESLAGSVERSPREIDING VAN DIE RESPONDENTE	318
TABEL 7.3:	HUWELIKSTATUS VAN DIE RESPONDENTE	318
TABEL 7.4:	KULTUURGROEPE VAN DIE RESPONDENTE.....	318
TABEL 7.5:	HUISTAAL	318
TABEL 7.6:	GESLAG VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	319
TABEL 7.7:	VERWANTSAP MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	319
TABEL 7.8:	INLIGTING MET BETREKKING TOT ANDER KINDERS IN DIE GESIN	319
TABEL 7.9:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE OUDERDOM VAN DIE KIND	319
TABEL 8.1	DATUMS VAN BEGELEIDINGSESSIES	360
TABEL 8.2:	GESLAGSVERSPREIDING VAN DIE RESPONDENTE	360
TABEL 8.3:	HUWELIKSTATUS VAN RESPONDENTE	362
TABEL 8.4:	KULTUURGROEPE VAN DIE RESPONDENTE.....	363
TABEL 8.5:	HUISTAAL	364
TABEL 8.6:	GESLAG VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	365

TABEL 8.7:	GESINSORDE VAN DIE KINDERS MET GESIGGESTREMDHEID ...	365
TABEL 8.8:	VERWANTSAP MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	366
TABEL 8.9:	INLIGTING MET BETREKKING TOT ANDER KINDERS IN DIE GESIN	368
TABEL 8.10:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE OUDERDOM VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	368
TABEL 8.11:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE DIAGNOSE VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID SE OOGTOESTAND	372
TABEL 8.12:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE OUDERDOM VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID TEN TYDE VAN DIAGNOSERING.....	374
TABEL 8.13:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE PROFESSIE VAN DIE PERSOON WAT DIE DIAGNOSE MET DIE OUERS BESPREEK HET	375
TABEL 8.14:	INLIGTING MET BETREKKING TOT OUERS SE BEHOEFTE OM MEER KENNIS OOR DIE KIND SE OOGTOESTAND TE BEKOM	376
TABEL 8.15:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE MEDIESE ASPEKTE VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID SE OOGTOESTAND	377
TABEL 8.16:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE INVLOED WAT GESIGGESTREMDHEID OP DIE KIND SE FISIESE ONTWIKKELING HET	382
TABEL 8.17:	OUER SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE INVLOED WAT GESIGGESTREMDHEID OP DIE KIND SE EMOSIONELE ONTWIKKELING HET	383
TABEL 8.19:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT DIE INVLOED WAT GESIGGESTREMDHEID OP DIE KIND SE OPVOEDKUNDIGE SITUASIE HET	385
TABEL 8.20:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT EFFEKTIEWE NIEVERBALE KOMMUNIKASIE MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	389

TABEL 8.21:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT EFFEKTIEWE VERBALE KOMMUNIKASIE MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	391
TABEL 8.22:	OUERS SE VLAK VAN BEWUSTHEID MET BETREKKING TOT HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID SE UNIEKE BEHOEFTE.....	393
TABEL 8.23:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE BESKRYWING VAN HULLE VERHOUDING MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	395
TABEL 8.24:	INLIGTING MET BETREKKING TOT OUERS SE VERHOUDING MET HULLESELF AS OUERS VAN 'N KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	397
TABEL 8.25:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE MENING OF DIE VERSORGING VAN 'N KIND MET GESIGGESTREMDHEID BUITENGEWONE EISE AAN 'N OUER STEL.....	398
TABEL 8.26:	INLIGTING TEN OPSIGTE VAN RESPONDENTE SE MENING OOR DIE SPESIFIEKE AREA IN HULLE LEWE WAAR HULLE DIE MEESTE STRES ERVAAR MET BETREKKING TOT DIE VERSORGING VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	399
TABEL 8.27:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE WYSE WAAROP RESPONDENTE HULLE VERHOUDING MET HULLE HUWELIKSMAAT BESKRYF.....	400
TABEL 8.28:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE MENING OOR OF DIE VERSORGING VAN 'N KIND MET GESIGGESTREMDHEID BUITENGEWONE EISE AAN HULLE HUWELIK STEL.....	402
TABEL 8.29:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE MENING OF DIE VERHOUDING WAT HULLE AS OUERS MET DIE ANDER KINDERS IN HULLE GESIN HET, VERSKIL VAN DIE VERHOUDING WAT HULLE MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID HET.....	403

TABEL 8.30:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE WYSE WAAROP RESPONDENTE DIE VERHOUDING TUSSEN DIE ANDER KINDERS IN DIE GESIN EN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID BESKRYF	406
TABEL 8.31:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE MENING OF HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID 'N EFFEK OP DIE ANDER KINDERS IN DIE GESIN HET	407
TABEL 8.32:	INLIGTING MET BETREKKING TOT RESPONDENTE SE MENING OF DIE VERSORGING VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID 'N EFFEK OP HULLE WERKSITUASIE HET	408
TABEL 8.33:	INLIGTING MET BETREKKING TOT DIE WYSE WAAROP RESPONDENTE HULLE VERHOUDING MET HULLE WERKSITUASIE BESKRYF	409
TABEL 8.34:	OUERS SE KENNIS MET BETREKKING TOT EFFEKTIEWE HANTERINGSTRATEGIEË TEN OPSIGTE VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	414
TABEL 8.35:	OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN NASIONALE EN INTERNASIONALE HULPORGANISASIES EN PERSONE IN DIE VELD VAN GESIGGESTREMDHEID	417
TABEL 8.36:	OUERS SE TOTALE KENNISBASIS TEN OPSIGTE VAN HULLE KIND SE SPESIFIEKE OOGTOESTAND EN DIE INVLOED DAARVAN OP EN HANTERING VAN DIE BETROKKE KIND, DIE HUWELIK EN DIE GESIN.....	419

FIGURE

FIGUUR 4.1:	'N EPIGENETIESE KAART VOLGENS ERIKSON. DIE DIAGONAAL VAN LINKS ONDER NA REGS BO DUI DIE ONTWIKKELING DEUR DIE LEWENSLOOP.....	133
FIGUUR 6.1	DIAGNOSE: U KIND IS GESIGGESTREMD	222
FIGUUR 6.2	ANATOMIE VAN DIE OOG.....	228
FIGUUR 6.3	SIENDE-GIDSTEGNIEK.....	284
FIGUUR 6.4	SIENDE-GIDSTEGNIEK MET 'N KLEUTER.....	284

FIGUUR 6.5	KORREKTE GREEP VAN DIE SIENDE-GIDSTEGNIEK MET 'N KLEUTER	284
FIGUUR 6.6	“NARROW-AREA” POSISIONERINGSTEGNIEK	286
FIGUUR 6.7	BEGELEIDING VAN 'N KLEUTER MET DIE BETREDING VAN TRAPPE	287
FIGUUR 6.8	“TRAILING” TEGNIEK	287
FIGUUR 6.9	BO-LYFBESKERMINGSTEGNIEK	288
FIGUUR 6.10	ONDERLYFBESKERMINGSTEGNIEK	288
FIGUUR 6.11	OM VOORWERPE WAT VAL TE SOEK	288
FIGUUR 7.1	HOOFTEMA EEN: VLOEIDIAGRAM	314
FIGUUR 7.2	HOOFTEMA TWEE: VLOEIDIAGRAM	315
FIGUUR 8.1:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE GESLAGSVERSPREIDING VAN DIE RESPONDENTE	361
FIGUUR 8.2:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE KULTUURGROEPE VAN DIE RESPONDENTE	364
FIGUUR 8.3:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE GESINSORDE VAN DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	366
FIGUUR 8.4:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID SE OOGTOESTAND	373
FIGUUR 8.5:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN DIE DIAGNOSE VAN HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID SE OOGTOESTAND	378
FIGUUR 8.6:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN DIE INVLOED WAT GESIGGESTREMDHEID OP DIE KIND SE OPVOEDKUNDIGE SITUASIE HET	387
FIGUUR 8.7:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN EFFEKTIEWE VERBALE KOMMUNIKASIE MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID	392

FIGUUR 8.8:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN RESPONDENTE SE MENING OF DIE VERHOUDING WAT HULLE AS OUERS MET DIE ANDER KINDERS IN HULLE GESIN HET, VERSKIL VAN DIE VERHOUDING WAT HULLE MET DIE KIND MET GESIGGESTREMDHEID HET.....	405
FIGUUR 8.9:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN RESPONDENTE SE MENING OF HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID 'N EFFEK OP HULLE WERKSITUASIE HET	409
FIGUUR 8.10:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN EFFEKTIEWE HANTERINGSTRATEGIEË MET BETREKKING TOT HULLE KIND MET GESIGGESTREMDHEID.....	416
FIGUUR 8.11:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN OUERS SE KENNIS TEN OPSIGTE VAN NASIONALE EN INTERNASIONALE HULPORGANISASIES EN PERSONE IN DIE VELD VAN GESIGGESTREMDHEID.....	418
FIGUUR 8.12:	SKEMATIESE VOORSTELLING VAN OUERS SE TOTALE KENNISBASIS TEN OPSIGTE VAN HULLE KIND SE SPESIFIEKE OOGTOESTAND EN DIE INVLOED DAARVAN OP EN HANTERING VAN DIE BETROKKE KIND, DIE HUWELIK EN DIE GESIN	420

BYLAES

- BYLAAG 1: Pionierskool Toestemmingsbrief
- BYLAAG 2: Departement van Onderwys Toestemmingsbrief
- BYLAAG 3: League of Friends of the Blind (LOFOB) Toestemmingsbrief
- BYLAAG 4: Skriftelike toestemming (Kwalitatiewe fase)
- BYLAAG 5: Skriftelike toestemming (Kwantitatiewe fase)
- BYLAAG 6: Fokusgroepvrae
- BYLAAG 7: Navorsingsvoorstel- en Etiekkomitee Toestemmingsbrief
- BYLAAG 8: Voor-en natoetsvraelys
- BYLAAG 9: Pre- and Post test Questionnaire